

شماره، یدالله. آموزش زبان فارسی (آزفا). ۵ج. تهران. اداره کل روابط و همکاریهای بین الملل وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. ۱۳۶۸.

مقدمه

زبان را از نظر گاههای متفاوتی مطالعه می توان کرد و زبانشناسی نیز، که مطالعه علمی زبان است، بر اساس هر یک از این نظر گاهها به شاخه های گوناگون و گاه مستقلی تقسیم می شود. در یکی از این نظر گاهها که بین مطالعه نظری زبان و استفاده عملی از ره آوردهای مطالعات نظری تمایز قائل است، زبانشناسی به دو شاخه زبانشناسی نظری (theoretical) و کاربرسته (applied) تقسیم می شود.^۱

آموزش زبانهای خارجی، که بسیاری به اشتباه آن را مترادف با زبانشناسی کاربرسته می دانند، امروزه از مهمترین شاخه های زبانشناسی کاربرسته و نیز از پر دانشجو ترین رشته های دانشگاهی محسوب می شود که به رغم وجود مکاتب گوناگون و اختلافات نظری و عملی بسیار در میان متخصصان این علم، به یمن سالها تجربه و تحقیق آزمایشگاهی، به اصول و نتایج مشترک بسیاری دست یافته است. از جمله این اصول مشترک یکی نیز شرایطی است که متون درجه بندی شده (graded) آموزش زبان خارجی باید دارا باشند.

در این مختصر پس از معرفی کلی مجموعه پنج جلدی آموزش زبان فارسی (آزفا)، گرایشهای نظری مؤلف آن را بررسی می کنیم و سپس به این سؤال می پردازیم که کتاب حاضر تا چه اندازه از شرایط یک متن درجه بندی شده آموزش زبان خارجی برخوردار است. بحث مختصری درباره روش تدریس این مجموعه و چند کلمه ای درباره علل موفقیت کتاب در خارج و وضع توزیع آن در داخل، پایان بخش گفتار ما خواهد بود.

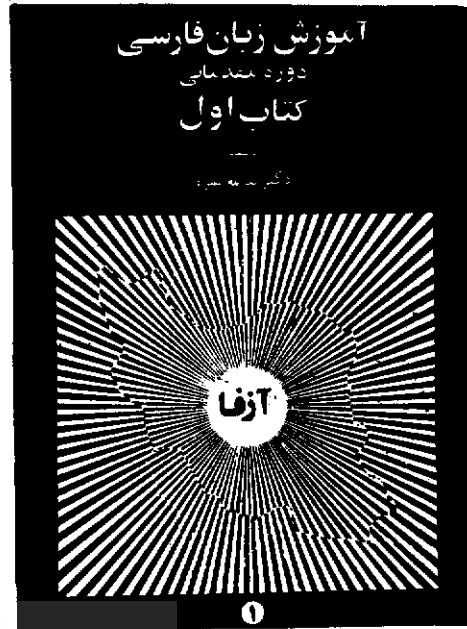
مشخصات کلی

آموزش زبان فارسی (آزفا) مجموعه ای است ۵ جلدی در ۱۳۱۰ صفحه که هدف آن آموزش زبان فارسی گفتاری و نوشتاری معیار معاصر (گونه تهرانی) به غیر فارسی زبانان است. دوجلد نخست این مجموعه به آموزش دوره مقدماتی، و جلد سوم و چهارم آن به ترتیب به آموزش دوره متوسطه و پیشرفته زبان فارسی اختصاص دارد. جلد پنجم این مجموعه، در ۸۴ صفحه، راهنمای روش تدریس آزفا ۱ و آزفا ۲ برای معلمان است. روش تدریس جلد سوم و چهارم در حواشی همان مجلدات و با حروفی ریزتر از حروف متن آمده است. این مجموعه برای تدریس به زبان آموزی در نظر گرفته شده که سن او اقل ۱۸ سال و تحصیلاتش در حد دوره دبیرستان باشد. چهار کتاب اول آزفا

«آزفا» تحولی در آموزش زبان فارسی

امید طبیب زاده

تماماً بر روی نوار کاست ضبط شده است و توضیحات دستوری و معانی لغات آزفا ۱ و آزفا ۲ تماماً به انگلیسی آمده است، از این رو دانستن زبان انگلیسی و استفاده از نوارهای کاست برای کسانی که قصد داشته باشند از این کتاب به صورت خودآموز استفاده کنند ضروری است. علاوه بر نوارهای کاست از موضوع دودرس اول جلد نخست که به آموزش صداهای زبان فارسی اختصاص دارند فیلمی ویدیویی به مدت یک ساعت و ده دقیقه تهیه شده است. از آنجا که تاکنون هیچ رسم الخطی که مورد قبول همگان باشد برای خط فارسی فراهم نیامده و هر نویسنده یا ناشری از سلیقه خاص خود پیروی می‌کند، در این مجموعه نیز از رسم الخط خاصی پیروی نشده تا چشم زبان آموز با املاهای گوناگونی که در نوشته‌ها دیده می‌شود آشنا گردد. مدت زمانی که مؤلف برای تدریس این مجموعه در نظر گرفته ۱۸ ماه است. این کتاب در کلاسهای فارسی خانه‌های فرهنگ در بیش از ۶۰ کشور جهان تدریس می‌شود و تاکنون به زبانهای عربی و فرانسه (تحت نظارت وزارت ارشاد) و ترکی (بدون اجازه ناشر یا مؤلف) ترجمه شده است. ترجمه‌های آلمانی، اردو و هندی این اثر نیز با نظارت رایزنهای فرهنگی ایران در آن کشورها و با مشارکت بنیاد اندیشه اسلامی (وابسته به وزارت ارشاد) رویه اتمام است. متن انگلیسی این مجموعه تاکنون چندین بار تجدید چاپ شده است.

گرایشهای نظری

امروزه دونظریه عمده در توصیفهای نظری زبانشناسی وجود دارد که غالب مکاتب آموزش زبان نیز ملهم یا متأثر از آنها هستند؛ ساختگرایی و نظریه گشتاری یا زایشی. ساختگرایی، که در افراطی ترین شکل خود ریشه در روانشناسی رفتارگرا و نگرش

پوزیتیویستی دارد، یادگیری زبان را رفتاری می‌داند که در اثر وجود ارتباطی میان محرك خارجی و پاسخ زبان آموز پدید می‌آید. به اعتقاد ساختگرایان اگر این ارتباط با تکرار تداوم یابد و با نظارت و تصحیحات معلم دنبال گردد، به صورت رفتارزبانی جدیدی تثبیت می‌گردد. از طرف دیگر نظریه گشتاری یا زایشی، که بر اصول روانشناسی شناخت و نگرش خردگرایی استوار است، معتقد است که انسان در مورد زبان برخوردار از دانشی فطری است که آن را در امر فراگیری زبان دوم، ناخودآگاه به کار می‌بندد و قواعد ساختی زبان جدید را کشف و درونی می‌کند.^۲ به اعتقاد گشتاریها، در کار آموزش زبان خارجی باید به این قوه شهودی زبان آموز توجه داشت و حتی آن را مبنای کار قرار داد. طرفداران ساختگرایی غالباً کار آموزش زبان خارجی را با تدریس اصوات (یا به عبارت دقیقتر، "واجها") آغاز می‌کنند و سپس به سراغ واژگان و صرف و نحو می‌روند، اما طرفداران نظریه گشتاری غالباً معتقدند که تدریس زبان خارجی باید با جملات ساده (یا به اصطلاح، "جملات هسته"^۳) آغاز شود.^۴

با نگاهی به کتابهای آزفا در می‌یابیم که مؤلف آن از میان دیدگاههای نظری بیشتر به ساختگرایان گرایش داشته تا گشتاریها. آغاز شدن مطالب کتاب با آموزش صداهای زبان فارسی و نیز تأکیدهای مکرر مؤلف بر اصل شنیدن و تکرار از طرف زبان آموز و تصحیح از طرف معلم (به عنوان مثال رك. ج ۵، ص ۲)، مبین گرایش او به ساختگرایی است. اما این بدان مفهوم نیست که وی در بست مقید به پیروی از اصول ساختگرایی بوده و خود را از دستاوردهای جدیدتر خصوصاً در زمینه روانشناسی شناخت محروم کرده است. تأکید وی بر ارائه غیرمستقیم دستور زبان «به گونه‌ای که زبان آموز خود قواعد آن را بتواند استنتاج کند» (ج ۵، ص ۲)، و نیز سعی وی در آموزش دستور زبان

حاشیه:

- (۱) برای آگاهی بیشتر درباره این تقسیمبندیها به کتاب زیر رجوع فرمایید: Lyons, John. *Language and Linguistics*, Cambridge, Cambridge University Press. 1990. pp. 34-37.
- (۲) رك. براون، اج. داگلاس. *اصول یادگیری و تدریس زبان*، ترجمه مجدالدین کیوانی، تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۳ (فصل ۴ و ۵).
- (۳) base / kernel sentences. یعنی جملات ساده، ایجابی، معلوم و اخباری. برای اطلاعات بیشتر درباره جملات هسته به کتاب زیر رجوع فرمایید: لایتز، جان. چوسکی، ترجمه احمد سمیعی، تهران، خوارزمی، ۱۳۵۷، (ص ۹۲ و ۱۱۵).
- (۴) برای اطلاعات بیشتر درباره ترتیب ارائه مواد زبانی و ارتباط آن با دیدگاههای نظری به کتاب زیر رجوع فرمایید:

Finocchiaro, Mary and Michael Bonomo. *The Foreign Language Learner: A Guide for Teachers*, New-York, Regents Publishing Company, Inc. 1973, (p.40).

فارسی با استفاده از مثالهایی چون:

این	يك	میز	است
this	a	table	is

که به قصد درونی کردن ساخت نحوی فارسی و با استفاده از جملات هسته ارائه شده از شواهدی است که در عین حال از توجه او به گرایشهای دیگر حکایت می کند.^۵

شرایط يك متن درجه بندی شده

رعایت شده است.

در يك متن مناسب و درجه بندی شده آموزش زبان خارجی، بر اساس هر نظریه و مکتبی که نوشته شده باشد، باید موارد زیر به دقت روشن شود: (۱) اهداف؛ (۲) سطوح آموزشی و موادی که در هر سطح باید تدریس شود؛ (۳) مفاهیم فرهنگی که زبان آموز باید فراگیرد؛ (۴) شیوه های ارزیابی و آزمون کار زبان آموزان، و (۵) منابعی برای مطالعه بیشتر دانش آموزان و معلمان.^۶

نظام آوایی. نظام آوایی زبان شامل تلفظ مصوتها و صامتها، تکیه هجاها، نواخت لغات و اصطلاحات، و مکث و آهنگ در جملات است. این موارد در کتاب حاضر به تدریج و از طریق فهرستهای واژگان یا متنها و شعرها و گفت و شنودهای درجه بندی شده آموزش داده می شود، و زبان آموز باید این گفت و شنودها را پس از معلم یا نوار کاست تکرار کند. تکرارهای زبان آموز و تصحیح اشتباهات وی از طرف معلم به تثبیت این نظام در ذهن وی منجر می شود. از نکات تلفظی و سبکی مهمی که در این کتاب با دقت و اصرار بسیار بدان توجه شده است، نمایش تلفظ محاوره ای لغات در مقابل تلفظ رسمی آنهاست: آن [اون]، او [اون]، يك مداد [یه مداد]، او هنوز مریض است [مریضه] و نباید زیاد میوه بخورد [بخوره]. به این ترتیب دانش آموز در همان لحظه ای که صورت نوشتاری و رسمی واژه ای را فرا می گیرد صورت محاوره ای آن را نیز می آموزد. واژگان و تمرینهای کتاب با هر دو تلفظ رسمی و محاوره ای ارائه شده اند، اما گفت و شنودها تنها به صورت زبان محاوره ای است.

نظام واژگانی. آموزش واژگان (شامل لغات محتوایی، لغات ساختی، و عبارات و اصطلاحات) از درس سوم آغاز شده و تا پایان جلد چهارم ادامه دارد. جلد نخست کتاب شامل حدود ۷۰۰ واژه ساختی و محتوایی و ۱۲۲ اصطلاح و عبارت (همچون ببخشید، به به، دست شما درد نکند و مبارکست و غیره) است، در جلد دوم علاوه بر افزایش یافتن تدریجی لغات و اصطلاحات، حدود ۳۰۰ فعل بسیط و مرکب نیز به لغات کتاب افزوده می شود. این افزایش تدریجی در دو مجلد دیگر کتاب نیز رعایت شده است، به طوری که زبان آموز پس از اتمام دوره از نظر تعداد لغاتی که آموخته، می تواند در زمینه های متفاوتی با فارسی زبانان گفتگو کند و از بسیاری از متون نوشتاری فارسی معاصر بهره جوید. در انتهای هر جلد واژه نامه هایی آمده که شامل کلیه واژه ها و عبارات مطرح شده در همان جلد و معادل های انگلیسی آنهاست. این واژه نامه ها در هر جلد به تفکیک در سه قسمت «واژه نامه» (شامل

● **اهداف.** تعلیم چهار مهارت گفت و شنود و خواندن و نوشتن فارسی معاصر به غیر فارسی زبانان و نیز آشنا ساختن آنان با مفاهیم فرهنگی و برخی متون ادبی و مطبوعاتی زبان فارسی، هدفهای مجموعه حاضر را تشکیل می دهد. در این کتاب، برای رسیدن به این اهداف، آموزش چهار نظام آوایی، واژگانی، دستوری، و فرهنگی زبان فارسی در برنامه کار قرار گرفته و کار با آموزش صامتها و مصوتها (یعنی نظام آوایی) آغاز شده است. با توجه به این اصل که تولید و درک هر عبارت زبانی، چه در ساحت گفتار و چه در ساحت نوشتار، منوط است به دانش فرد از مجموعه همزمان چهار نظام تشکیل دهنده زبان، کوشش شده است که در هر گام بخش مختصری از نظامهای یاد شده آموزش داده شود و در گام بعد آن مطالب با پیچیدگی بیشتری دنبال شود. مثلاً کتاب نخست با آموزش تلفظ و سپس نوشتار صامتها و مصوتهای فارسی آغاز می شود. پس از حدود هفت جلسه برای نخستین بار لغات ساده محتوایی (content words) (شامل اسمها، فعلها، صفتها و قیدها) و تک و توك لغات ساختی یا نقشی (function / structure words) (حروف اضافه، حروف ربط، ضمیرها)^۷ در قالب عباراتی ساده (چون این مرد، آن زن، این دو پسر و آن سه دختر) آموزش داده می شود و سپس چند واژه پرسشی (مانند چی؟، چه؟، کی؟) همراه با شکل های مختلف «است» به دنبال می آید. پس از این مرحله و پس از ذکر تمرینها و مثالهای متعدد از آنچه گذشت، مجدداً بحث از نظام آوایی در ساختی پیچیده تر، یعنی تکیه و آهنگ صدا در جمله های ساده خبری و پرسشی به میان می آید. این روش که به نوعی می توان آن را روش مارپیچی (spiral approach)^۸ نامید تا پایان کتاب

نظام دستوری. آموزش نظام دستوری (شامل صرف - تصریف و اشتقاق -، نحو و واژ-واج شناسی) در این کتاب به طریق غیرمستقیم و در خلال عبارتها و جمله‌ها و تمرینهای متعدد، به گونه‌ای انجام شده است که دانش آموز در بسیاری از موارد خودبخود به آنها پی ببرد و قواعد آنها را استنتاج کند. البته در ابتدای هر درس مطلب دستوری مربوط به آن درس به شکل فرمول ساده و مختصری عرضه شده است، که صرفاً به منظور جلب توجه زبان آموز به موضوع مورد بحث بوده و نه بیشتر. از طرف دیگر چون زبان آموز، بنا بر فرض مؤلف، از قبل با مفاهیم دستور زبان مادری خود آشنایی دارد، استفاده از این فرمول در فهم بیشتر مطالب دستوری می‌تواند سودمند باشد. مثلاً مؤلف برای آموزش پسوند قیدساز و صفت ساز «-انه» ابتدا فرمول ساده زیر را، همراه با توضیحات و ارجاعاتی در پانویس، که بیشتر خطاب به معلم است تا زبان آموز، می‌آورد:

اسم / صفت + آنه ← صفت / قید

روز + انه ← روزانه

خوشبخت + انه ← خوشبختانه

پس از این فرمول که نمایی کلی از مبحث اصلی درس را نشان می‌دهد مثالهای متعددی به دنبال می‌آید. این مثالها غالباً از متنی که در آغاز درس آمده اخذ شده‌اند:

کار روزانه دهقانان به پایان رسیده بود.

خوشبختانه مسافران نجات یافتند.

لغات ساختی و محتوایی)، فهرست «فعلهای بسیط و مرکب»، و فهرست «واژه و عبارتها و جمله‌های اصطلاحی» آمده‌اند. کاملترین این فهرستها متعلق به جلد چهارم است؛ درواژه‌نامه این جلد علاوه بر معادل‌های انگلیسی، نوع کاربرد سبکی لغات (از قبیل محاوره‌ای و نوشتاری) و صورت مفرد جمعهای غیر فارسی آنها نیز با استفاده از نشانه‌های اختصاری (چون اد = ادبی؛ دس = دستوری؛ محا = محاوره‌ای؛ مف = مفرد؛ مه = مهجور؛ نو = نوشتاری) منظور شده است، مانند: مؤلفین (مف. مؤلف) / authors / مهجور (اد.) / obsolete / میانگین (نو.) / average / میان وند (دس) / infix. در فهرست فعلهای بسیط و مرکب این جلد علاوه بر نمایش کاربرد سبکی لغات (در داخل علامت پرانتز)، حروف اضافه‌مر بوط به آنها نیز (در داخل قلاب "[]") مشخص شده است، مانند: آشتی دادن [با] / to reconcile / آفریدن (اد.) / to create / اجتناب کردن [از] (نو.) / to avoid.

تفکیک واژه‌نامه‌های هر جلد از هم و تفکیک انواع واژه‌ها به صورت سه فهرست جداگانه در هر مجلد، اگر چه فواید آموزشی بسیاری را در حین تدریس هر یک از جلدها در بردارد، دست‌یابی سریع به واژه‌ها را برای زبان آموز در بسیاری از موارد مشکل می‌کند. مثلاً زبان آموزی که مشغول مطالعه جلد چهارم است اگر بخواهد معنای لغاتی همچون آبادی، آبگیر، آرام، آرزو، ابداع، آبرو، آبان، آذر، آش و غیره را که جزو واژگان درسهای جلد چهارم نیستند، بداند باید به تمام واژه‌نامه‌های سه‌مجلد دیگر رجوع کند (مگر اینکه در خاطرش باشد که هر واژه در کدام جلد آمده است). از طرف دیگر زبان آموزی که هنوز تفاوت واژه‌های معمولی را از عبارتها و جمله‌های اصطلاحی به درستی نمی‌داند، ممکن است برای یافتن اقلامی چون مادر مرده، طفلیکی، گم شوا، و شش دانگ سرگردان شود که آیا به واژه‌نامه رجوع کند یا به فهرست «واژه‌ها و عبارتها و جمله‌های اصطلاحی». از این رو برای برطرف ساختن این وضعیت، پیشنهاد می‌شود که ضمن حفظ فهرستهای واژگانی سه‌گانه در هر مجلد به همین شکلی که هست، فهرست یا فرهنگ جامع دیگری شامل تمام واژه‌ها و عبارات هر چهار مجلد تهیه شود (به سیاق واژه‌نامه جلد چهارم)، و به صورت جلد یا بخش جداگانه‌ای به مجموعه حاضر افزوده گردد.

حاشیه:

۵) جالب است که چومسکی خود صراحتاً تردیدش را درباره سودمند بودن مفاهیم زیان‌شناسی [در واقع زیان‌شناسی گشتاری] در کار آموزش زبان اعلام کرده است:

Allen, J.P.B. and Paul Van Buren [eds] «Language Teaching», Chomsky; Selected Readings, London, Oxford University Press, 1975, (p. 152).

اما علی‌رغم این تردید بسیاری از متخصصان آموزش زبان خارجی کوشیده‌اند، و می‌کوشند، تا براساس نظرات او راههای تازه‌ای را در کار آموزش بیابند. در این باره به مقاله زیر رجوع فرمایید:

ژیوار، دنی. «زیان‌شناسی و تدریس زبان خارجی». ترجمه اسماعیل فقیه، مجله زیان‌شناسی، س ۲ (بهار و تابستان ۱۳۶۵)، ش ۱، ص ۳۳-۴۴.

۶) برای اطلاعات بیشتر درباره ویژگیهای یک متن آموزش زبان، رلک. Finocchiaro, Mary and Michael Bonomo, op.cit., (p.32).

۷) برای لغات محتوایی و ساختی به مدخلهای مربوط در کتاب زیر رجوع فرمایید:

Crystal, David. A Dictionary of Linguistics and Phonetics. Oxford, T.J.Press Ltd., 1988.

۸) برای روش ماریچی (spiral) به کتاب زیر رجوع فرمایید:

Finocchiaro, Mary and M. Bonomo. op.cit. pp. 36, 85, 103.

پس از آن نوبت به تمرینهایی می‌رسد که مهمترین نقش را در یادگیری زبان آموز ایفا می‌کنند. این تمرینها کاربرد پسوند - آنه را نه به طور منفرد، بلکه در درون عبارتهای زبانی روشن می‌کنند و در عین حال قدرت تعمیم دهی دانش آموزان را در استفاده از این پسوند افزایش می‌دهند. مثلاً در تمرینهایی که برای درس - آنه آمده، زبان آموز باید جمله‌ها را به صورت صحیح بازنویسی کند و واژه‌های داخل پرانتز را با - آنه به کاربرد:

محبت، ممنونم، از، شما (مادر).

با یکدیگر، رفتار می‌کنند، مردم (برادر).

کار، دوست دارد، او، بیشتر (شب).

نیز از نظر نحوی و معنایی به تفصیل تشریح شده است و مشخصه‌های شعری آنها، همچون نوع شعر و وزن و قافیه و ردیف، و ویژگیهای معنای آنها، چون تشبیهات و استعارات و غیره، تجزیه و تحلیل شده است. تأکید مؤلف بر آموزش زبان روزنامه‌ای، که به اعتقاد وی در عین سادگی ظاهری فهم آن برای خارجی زبانان مستلزم آموزش است، از دیگر ویژگیهای کتاب است. این جلد مشتمل بر ۱۵ درس است که برای تدریس در ۷۵ جلسه دوساعته تنظیم شده‌اند.

● مفاهیم فرهنگی. در جلد نخست مفاهیم فرهنگی تقریباً فقط از طریق عبارتها و اصطلاحاتی چون بفرمایید، بنده، چشم شما روشن، دست شما درد نکند، و نیز از طریق تفکیک خطابه‌های دوستانه و مؤدبانه تو و شما برای دو شخص مفرد، یا از طریق به کار بردن فعل جمع برای یک نفر (به منظور نشان دادن احترام)، مطرح می‌شوند. در جلد دوم علاوه بر چنین مواردی، زبان آموز از طریق گفت و شنودهایی که غالباً ذهنیات افراد طبقه متوسط تهرانی را مجسم می‌کند با این مفاهیم آشنا می‌شود. این آشنایی در جلد سوم و مخصوصاً در جلد چهارم، که مملو از متون متنوع علمی و ادبی و تاریخی و اخلاقی و اجتماعی و اقتصادی و سیاسی و هنری است، به اوج خود می‌رسد.

● شیوه‌های ارزیابی. در پایان هر درس تمرینهای گوناگونی آمده است که دانش زبان آموز را در زمینه مسائل مطرح شده در آن درس می‌سنجد. به علاوه در پیشنهادها و توضیحات مربوط به روش تدریس کتاب، نوع و زمان امتحانات میان دوره و پایانی مشخص شده است. مثلاً در مقدمه جلد چهارم به معلمان پیشنهاد شده است که در پایان سه‌ماه اول، یک آزمون میان دوره‌ای و در پایان دوره یک آزمون نهایی برگزار کنند و میانگین نمرات این دو امتحان را در پرونده تحصیلی زبان آموز ضبط کنند. کلیه تمرینهای هر جلد در پایان همان جلد و نیز در نوارهای کاست پاسخ داده شده است.

● منابعی برای مطالعه بیشتر. در مورد معرفی منابعی برای

● سطوح آموزشی. این مجموعه شامل سه دوره مقدماتی (ج ۱ و ۲)، متوسطه (ج ۳)، و پیشرفته (ج ۴) است. در دوره مقدماتی زبان آموز با فارسی گفتاری در حد نیازهای روزمره، و نیز فارسی نوشتاری در حد تحصیلات ابتدایی آشنا می‌شود. این دو کتاب مجموعاً ۱۵ درس دارند که برای تدریس در ۷۳ جلسه دوساعته (سه جلسه در هفته)، یعنی حدود ۶ ماه، تنظیم شده‌اند. روش تدریس دروس این کتابها (ج ۱ و ۲) طی ۴ عنوان «موضوع»، «توضیحات دستوری»، «برنامه کار»، و «روش کار» به مدرس پیشنهاد شده است. چنانچه مدرس روش دیگری را سودمندتر از روش پیشنهادی مؤلف بداند، در انتخاب راه مختار است.

در دوره متوسطه (ج ۳) به گسترش دامنه واژگانی، خواندن متن، جمله‌سازی و آیین نگارش فارسی توجه بیشتری شده است. کتاب سوم دارای ۱۲ درس است که برای ۴۸ جلسه دوساعته یا ۷۲ جلسه یک ساعت و نیمه تنظیم شده است. هر یک از درسهای کتاب سوم با یک متن نسبتاً ساده که غالباً از کتابهای فارسی دوره ابتدایی انتخاب شده است آغاز می‌شود و پس از تمرینهای مربوط به بررسی واژه‌های مترادف و متضاد درس، نوبت به املا و نکات دستوری می‌رسد. در این کتاب و در کتاب چهارم، تمام توضیحات به زبان فارسی است و معنای لغات نیز نه با معادل‌های انگلیسی بلکه با مترادفهای فارسی مشخص شده است.

در دوره پیشرفته (ج ۴) زبان آموز با متنهای پیچیده‌تری آشنا می‌شود و به تدریج واژه‌ها و ترکیبات و اصطلاحات و ساختهای نحوی بیشتری را فرا می‌گیرد. در بخشهای مربوط به تحلیل متن در این کتاب، ساختمان صرفی واژه‌های مرکب و چگونگی ترکیب اجزاء تشکیل دهنده آنها، نقش دستوری هر یک از اجزاء و نقش دستوری خود واژه مرکب تشریح می‌شود و سرانجام جزئیات بیشتری از دستور زبان فارسی ارائه می‌گردد. در این کتاب ۴ شعر

کتاب، ناشر، توزیع

این کتاب در خارج با استقبال بی نظیری مواجه شده است. غالب استفاده کنندگان این مجموعه در خارج، ایرانیان مهاجری هستند که آرزومند حفظ هویت فرهنگی و زبان مادری خود و فرزندان شان می باشند. علاوه بر اینان باید از دانشجویان و علاقمندان غیر ایرانی زبان و ادبیات فارسی نام برد که تاکنون هیچ متن درجه بندی شده مناسبی در زمینه آموزش چهار مهارت زبان فارسی معاصر در اختیار نداشته اند. بنابراین وجود متقاضیان بی شمار در خارج و، مهمتر از آن، کیفیت علمی و فنی کتاب، از جمله دلایل موفقیت این مجموعه محسوب می شود. اما به اعتقاد نگارنده دلیل سومی را نیز باید به دلایل فوق افزود، و آن حمایت های مادی و معنوی يك دستگاه عظیم دولتی از این مجموعه است. احتمالاً بدون مساعدتها و یاری های وزارت ارشاد این کتاب نمی توانست با چنین کیفیت و امکاناتی انتشار یابد و در چنین مدت کوتاهی با از مرزهای کشور بیرون بگذارد و گرمای جان بخش زبان و ادبیات فارسی را به جان علاقمندان آن سوی مرزها برساند. این تجربه به خوبی نشان می دهد که اگر حمایت های دولتی پشتوانه تلاش های فردی اهل فن گردد، چه نتایج پر بارى به دنبال دارد. امید که این یاریها تداوم یابد.

نکته آخر اینکه مطمئناً کتاب حاضر به همان میزانی که در خارج هواخواه دارد در ایران هم مشتاق و خریدار خواهد داشت! اما متأسفانه بعد از گذشت دو سه سالی که از انتشار آن می گذرد، هنوز حتی بسیاری از اهل فن شمایل آن را هم رؤیت نکرده اند. ناشر باید در توزیع داخلی این کتاب همت بیشتری به خرج دهد. شاید اغراق نباشد اگر بگوییم در خود ایران مناطقی وجود دارد که تدریس کتاب حاضر در آنها عملاً بیش از تدریس کتاب های سوادآموزی بزرگسالان مفید است، زیرا این کتاب برای کسانی نگاشته شده است که هیچ چیز از زبان فارسی نمی دانند.

حاشیه:

(۹) برای اطلاعات بیشتر درباره این سه اصطلاح رك.

Larsen- Freeman, Diane. *Techniques and Principles in Language Teaching*, Oxford, Oxford University Press. 1986.

(۱۰) این بحث را تحت عنوان "روش التقاطی" (eclectic) در این منبع دنبال فرمایید: براون، اچ. داگلاس. همان. ص ۲۴.

مطالعه بیشتر زبان آموزان و معلمان، بجز فهرست منابع (در آخر ج ۴)، فهرست دیگری در این مجموعه نیافتیم. از آنجا که زبان آموز بعد از مطالعه این ۴ جلد تازه برای مطالعه متون جدی تر ادبیات معاصر آماده می شود، بد نبود اگر فهرست درجه بندی شده ای نیز از این منابع در اختیار وی قرار می گرفت تا در غیاب کتاب حاضر، راهنمای وی می بود.

روش تدریس

چنانکه گفتیم مؤلف در توضیحات خود در جلد پنجم و در حواشی مجلدات دیگر، روش خاصی را برای تدریس این کتاب پیشنهاد کرده است، با این حال خود وی در جای جای مجموعه تصریح کرده است که مدرس در انتخاب روش مختار است و می تواند روشی غیر از روش پیشنهادی وی را برگزیند. در این قسمت مختصراً به چگونگی این مسئله می پردازیم.

در آموزش زبانهای خارجی، معمولاً بین سه اصطلاح روش (method)، اصول (principles)، و فنون (techniques) تمایز قائل اند. روش به مجموعه اصول و فنون اطلاق می شود؛ اصول خود در بردارنده ۵ جنبه آموزش زبان خارجی است که عبارتند از مسائل مربوط به معلم، زبان آموز، فرایند تدریس، فرایند یادگیری و زبان مقصود. در واقع «اصول» بیان کننده چهارچوب نظری «روش» است. اما «فنون»، مسامحتاً به اجرای عملی «اصول» اطلاق می شود، یعنی مثلاً به فعالیتهای کلاسی^۱.

بنابراین گاهی می توان يك اصل واحد را با فنون متفاوت به اجرا درآورد، و نیز از همین روست که می بینیم گاه در روش های متفاوت از فن یا فنون مشترکی استفاده می کنند^۱.

آنچه در متن ۴ کتاب آرفا مطرح شده، و ما نیز در اینجا مختصراً بررسی کرده ایم، بیشتر به اصول روش تدریس مربوط می شود. این اصول را می توان هم با استفاده از فنون پیشنهادی مؤلف (در جلد ۵ و در حواشی کتابهای دیگر) به کار بست و هم با فنون دیگر. بدیهی است که استفاده از فونونی غیر از آنچه مؤلف کتاب پیشنهاد کرده مستلزم تغییر روش و نیز تغییراتی - البته نه چندان اساسی - در متن مجموعه است.